

C. van Baalen e.a. (eds.), *Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2012. De Verenigde Staten van Europa* (Centrum voor Parlementaire Geschiedenis 2012; Amsterdam, Boom, 2012, 235 pp., ISBN 978 94 6105 132 5).

Het 2012-nummer van het Jaarboek Parlementaire Geschiedenis, een uitgave van het gelijknamige Nijmeegse Centrum, is volledig gewijd aan Europa. Een op het eerste gezicht verrassende keuze, maar bij nader toezien volkomen terecht gezien de toenemende belangstelling van nationale parlementen voor de Europese Unie (EU), ook in Nederland, enerzijds en de toegenomen rol van nationale parlementen in de EU anderzijds. De titel – *De Verenigde Staten van Europa* – prikkelt en kan wellicht op minder instemming van de goegemeente rekenen. Zonder vraagteken lijkt het – wellicht onbedoeld – op een stellingname, en alleszins niet representatief voor de ganse bundel die overigens evenwichtig is samengesteld. In het Nederland van 2012 (en de jaren nadien) oogt ‘De Verenigde Staten van Europa’ op de cover van een publicatie veeleer als een provocatie, met het oog op het trekken van de aandacht van de lezer die geïnteresseerd is in (parlementaire) politiek en Europa.

Hoewel de nationale parlementen doorgaans tot de ‘verliezers’ van het Europese integratieproces worden gerekend, is Europa al lang geen louter buitenland meer. Sterker, het is moeilijk te vatten in de tweedeling binnenland-buitenland. In feite hoort het in beide categorieën thuis. Ook parlementen worstelen daarmee: dienen Europese kwesties in de Commissie Buitenlandse Zaken te worden behandeld, in een aparte Europa-commissie (een populair concept sinds het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw) of hoort het wegens haar transversaal karakter thuis in alle parlementscommissies? Het is duidelijk dat noch de Eerste Kamer noch de Tweede Kamer hierop tot nu toe een gepast antwoord hebben gevonden. Lees er de peripetieën van de Staten-Generaal in de diverse bijdragen maar op na.

In totaal telt de bundel zeven artikelen van verschillende pluimage. Frank Ankersmit bijt de spits af met een reflectie op het centrale thema: De Verenigde Staten van Europa. Hij doet daarbij niet onder voor de doorsnee euroscepticus – bijvoorbeeld op pagina 22 omschrijft hij de bestaande constructie van de EU als een idioot gedrocht – en slaat soms de plank gewoon mis. Zo pleit hij voor ‘een tweekamersysteem, waarbinnen het Europese volk vertegenwoordigd is in de Tweede Kamer en de soevereine lidstaten in de Eerste Kamer’ (21). Met het Europees Parlement en de Raad van Ministers die sinds de

inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon fungeren als gelijkwaardige onderdelen van de wetgevende macht van de EU is dat natuurlijk al het geval. Bob Reinalda haalt een oude maar vandaag relevante internationale organisatie van onder het stof: de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (1815-1868). Hoewel intergouvernementeel van opzet, vertoonde deze Commissie enkele supranationale trekjes, lang voor dit in de tweede helft van de twintigste eeuw meer vanzelfsprekend werd. Interessant is overigens de conclusie: Nederland liet kansen liggen om deze prille vorm van multilaterale samenwerking volop te benutten. In een derde bijdrage brengt Leon van Damme verslag uit van de rivaliteit tussen Tweede Kamerleden en Europarlementariërs en vooral hoe de praktijk soms veraf staat van het officiële discours en de papieren samenwerking. Ankie Broekers-Knol beschrijft als ervaringsdeskundige hoe de Eerste Kamer zich op Europa toelegt en hierin een voortrekkersrol kan spelen (versta: ten aanzien van de Tweede Kamer). Hilde Reiding dook in de parlementaire verslagen om de houding van de Nederlandse politieke partijen ten aanzien van de opeenvolgende uitbreidingen van de EU in kaart te brengen. Enkele clichés sneuvelen: dat er een overzichtelijke dichotomie bestaat tussen pro-Europese en Eurosceptische partijen en dat politici voor het referendum van 2005 zonder meer instemden met elke uitbreidingsronde. In de argumentatie pro werd steeds de nadruk gelegd op democratie, stabiliteit, veiligheid en welvaart. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig genoot ook het nationale belang steeds meer aandacht. Wim van Meurs onderzoekt de relatie tussen het Nederlandse parlement en de Europese Raad. Met name het gebrek aan accountability is hier het probleem: minister-presidenten (en bij uitbreiding alle ministers en staatssecretarissen) nemen in Brussel namens Nederland allerlei beslissingen maar worden daar in Den Haag nauwelijks over ter verantwoording geroepen, ex ante noch ex post. Tot slot van de reeks artikelen belicht Wim Voermans het perspectief van de kiezer. Als voorbeschouwing op de dan nakende Tweede Kamerverkiezingen van september 2012 maakt hij een grondige analyse van het referendum over de Europese Grondwet van 1 juni 2005.

Academische en politieke auteurs zijn het alleszins over één ding eens: de cesuur die het referendum heeft geslagen. Terwijl voordien Nederland tot de club van traditionele pro-Europese lidstaten werd gerekend waarin een zogenaamde permissieve consensus gold, zoekt het intussen sinds meer dan tien jaar haar plaats in meer eurosceptische middens. De geest is uit de fles en 'langzaam werd duidelijk dat de Nederlandse politiek niet terug kon naar de gedepolitiseerde aanpak' (9).

De bundel vervolgt met een verslag door Johan van Merriënboer van het Kamerdebat over de Europese Top van juli 2012 – dat toen volop in het teken van de redding van de eurozone stond – waarin uiteraard de nakende verkiezingen haar schaduw vooruit werpt. Hans Goslinga en Marcel ten Hooven bieden een interview – 'twistgesprek' – aan tussen Gert-Jan Segers (ChristenUnie) en Nico Schrijver (PvdA). Een exacte datum ontbreekt jammerlijk, maar het is duidelijk dat gezien hun meer academische achtergrond de discussie meer in de diepte gaat. Bij Emile Roemer (SP) daarentegen wordt de staat van de Nederlandse politiek opgemaakt. Interviewers Hans

Goslinga en Jouke Turpijn noteren onder meer dat Roemer rekt op een terugkeer van de ideologie, ook in Europa.

Deze weergaven van de politiek zoals ze wordt bedreven anno 2012 wordt onderbroken door enkele kanttekeningen die Jan Willen Brouwer maakt bij de tafelschikking van de veertiende sessie van het Actiecomité voor de Verenigde Staten van Europa, beter bekend als het Monnet-comité. Uit deze Londense bijeenkomst van 11 maart 1969 leren we dat de Britten zeer *eager* waren om volop deel uit te maken van het Europese integratieproces, zolang het meer geen *union of federation* zou heten. Met de term ‘Verenigde Staten van Amerika’ hadden ze blijkbaar veel minder een probleem. Het is zeer twijfelachtig of de Nederlanders enkele decennia later hetzelfde concept nog onderschrijven.

Enkele hoofdrolspelers – zoals de media – blijven helaas onderbelicht maar het is zonneklaar dat ‘het land van dominees en kooplieden’ worstelt met Europa. Misschien is de fundamentele lotsverbondenheid die onlosmakelijk verbonden is met lidmaatschap van de eurozone minder het probleem, wel de timing van de weg daar naartoe alsook de invulling van een dergelijke ‘Verenigde Staten’. Of de Nederlanders in dit debat voortrekkers of volgers zullen zijn, valt moeilijk in te schatten. Hetzelfde geldt voor de rol van het parlement binnen het Haagse politieke systeem. Tegelijk is het weinig waarschijnlijk dat in een parlementaire democratie à la Nederland met een steeds belangrijker wordende EU er geen noemenswaardige rol zou zijn weggelegd voor de Eerste en de Tweede Kamer.

Steven Van Hecke, KU Leuven